

YEHOVA ŞAHİTLERİ'NİN KAN VE ORGAN NAKLINE BAKIŞ AÇISI

The Perspective of Jehovah's Witnesses to the Blood Transfusion and Organ Transplantation

Ahmet Turgut Tanrıverdi¹

Gülşah Tanrıverdi²

Sibel Öner Yalçın³

Serap Torun⁴

¹Master of Science Student, Çukurova University Institute of Social Science, Dept. of Sociology of Religion

²Academic Staff, Çukurova University Adana Health High School, Dept. of Nursing

³Academic Staff, Çukurova University Adana Health High School, Dept. of Nursing

⁴Assist. Prof., Çukurova University Adana Health High School, Dept. of Nursing

ÖZET

Yehova Şahitleri, inanışları gereği kan naklini reddetmektedir. Şahitlerin bu tür bir inanışa sahip olmalarını ve karşı olum tutumu geliştirmelerini "Kutsal Kitabın" Tekvin 9:3; Levililer 17:10-11 ve Elçilerin İşleri 15:22-29 ayetlerinden çıkardıkları yorumlar desteklemektedir. Yehova Şahitlerine göre bu ayetler, kanın bir kutsallık içerdiğini ve hayatın özünü oluşturduğunu bildirmektedir. Kan nakline hangi koşullarda olursa olsun karşı çıkan Yehova Şahitleri, bu uygulamayı yapan üyelerine de "müşareketten kesme" adı verilen cemaatten çıkarma yaptırımını uygulamaktadır.

Şahitler bu tutum ve davranışlarını, "kan istemiyorum" ifadesinin yer aldığı özel bir belge ile yazılı hale getirip, "hastane irtibat heyetleri" ile işbirliği içerisinde bulunarak tedavi süreçlerini kendi inanışları doğrultusunda etkilemek ve yönlendirmek amacındadır. Yehova şahitleri, hastane irtibat heyetlerinin önerileri doğrultusunda kan nakline alternatif tıbbi çözümler ile tedavi olmayı kabul etmektedir. Bunun yanı sıra, inanışlarına aykırı olduğu gerekçesiyle başlangıçta organ nakline karşı olumsuz bir tavır sergilerken daha sonraki süreçte organ nakli uygulamasını kişisel kararlara bırakmışlardır. Bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de organ nakli gerçekleştirilen Yehova Şahitleri olduğu bilinmektedir.

Bu çalışma Yehova Şahitlerinin, kan ve organ nakline karşı oluşlarını ve bunu hangi ayetlere dayandırdıklarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yehova Şahitleri, Kan Nakli, Organ Nakli, Kutsal Kitap

ABSTRACT

Jehovah's Witness refuse the blood transfusion in accordance with their belief. That the Witness has this kind of belief and develops an opposite ideas are supported by comments of "The Bible's" verses, called as Genesis 9:3, Leviticus 17:10-11 and Acts 15:22-29. According to the Jehovah's Witnesses, these verses inform that the blood involves holiness and constitutes the essence of life. Jehovah's Witnesses oppose to blood transfusion in all cases and apply to the members, who make this application, the sanction of dismissing from religion community, which called as "disfellowshipping".

The Witnesses wrote their attitude and behaviour as a private document, which involves the expression "I don't want blood!" They cooperate with "hospital connection commission" because they affect their process of medical treatment in accordance with their belief and direct. Jehovah's Witnesses accept the medical treatment with alternative medical methods to blood transfusion in direction of hospital connection commission's suggestions. Besides, while they have firstly negative attitude against transplantation because of being contrary to their belief, they left later application of transplantation to individual decisions. It is known that there is the Jehovah's Witnesses, who is transplanted in Turkey too, like in some countries. This study has been done to put out that Jehovah's Witnesses are against transplantation and blood transfusion and base on this to which verses.

Keywords: Jehovah's Witnesses, Blood Transfusion, Organ Transplantation, The Bible

Lokman Hekim Journal, 2014;4(2):1-7

Received: 04.07.2013; Accepted: 07.09.2013

Correspondence Author: Ahmet Turgut Tanrıverdi, Çukurova University Institute of Social Science, Dept. of Sociology of Religion, Adana - Türkiye

sosyolog033@gmail.com

GİRİŞ

Yehova Şahitleri'nin Tarihsel Gelişimi, İsim ve İnanç Kaynakları, Teşkilat Yapısı

Yehova Şahitleri olarak isimlendirilen dinsel teşkilatın kurucusu Charles Taze Russell'dır. Russell 1870-1875 arasında İncil etüdü için bir okul açmış ve daha sonra bu çalışmalarının sonucu olarak 1881'de "Zion's Watch Tower Tract Society" teşkilatını kurmuştur. Pennsylvania eyaletinde kurulan bu teşkilat, 13 Aralık 1884'de ABD hükümeti tarafından tanınmıştır.¹ 1917'den itibaren teşkilat başkanlığında Joseph Franklin Rutherford, Nathan Homer Knorr gibi isimler yer almıştır.

Yehova Şahitleri kendilerine Tanrı ismi olarak Yehova ismini benimsemişlerdir. Bu benimseyişin en çarpıcı göstergesi, kutsal kitaplarında "Rab" ifadesi yerine "Yehova" ifadesinin kullanılmasıdır. "Yehova; Yahudilikte Tanrı için kullanılan "Yahve" sözcüğünün galatıdır (yanlış kullanımı). Yehova Şahitleri de bu adı, 1931'deyilinde yapılan bir Kongre'de almışlar ve Eski Ahit'teki (Tanah) bir ifadeye dayandırmışlardır. Eski Ahit'te bu ifade "Siz benim şahitlerimsiniz, der Yehova" (İşaya 43:10) şeklinde geçmektedir. Yehova Şahitleri; bu ismi benimseyip kullanmaya başlamadan önce, "Russelistler", "Ciddi Kutsal Kitap Araştırmacıları", "Milletlerarası Kutsal Kitap Öğrenme Cemiyeti" gibi adları kullanmışlardır.² Genellikle "Yehova Şahitleri" olarak isimlendirildiklerini ancak Şahitlerin bir tür sahiplenme duygusu ile kendilerini "Yehova'nın Şahitleri" olarak insanlara sunmayı uygun gördüklerini söylemek mümkündür.

"Yehova şahitlerinin kutsal kitabı, Hıristiyanların kutsal kitabıdır".¹ Bu kitap Eski ve Yeni Ahit isimli iki bölümden ve 66 kitaptan oluşmaktadır. Her ne kadar bu 66 kitaba inanıyor olsalar da Hıristiyanlarla aralarında ciddi derecede fikir ayrılıkları söz konusudur. Bu fikir ayrılıklarının en temelinde Hıristiyanların Teslis (üçleme) inancı yer almaktadır. Hıristiyanların Teslis inancına göre baba, oğul, ruhulkudüs; tek bir Tanrı'nın farklı yansımaları iken Yehova şahitlerine göre Tanrı ile İsa Mesih'i birbirine eş tutmak mümkün değildir. "Yehova'nın Şahitleri Hareketi İsa'nın –her ne kadar Tanrı'nın sureti ve oğlu olsa da- mucizevi olarak doğması nedeniyle Tanrı'ya eşit kabul edilemeyeceği görüşündedir. O Tanrı'nın ilk yarattığı, çağlar boyu insanlık öncesindeki yaşamında Tanrı ile birlikte bulunan ve yaratma eyleminde Yehova'ya ortak olandır".³ Tanrı'yla eş değer tutmuyor olsalar bile Şahitlerin, İsa Mesih'i tam anlamıyla anlamak ve O'nun bilgisini edinmek konusunda inançları üst düzeydedir. Onların bu tutumlarını, "Sonsuz yaşama kavuşmak için, tek gerçek Tanrı olan Seni ve gönderdiğin İsa Mesih'i tanımaları gerekir." (Yuhanna 17:3) ayetiyle desteklemektedirler.⁴

İnanç kaynakları konusunda ayrıca belirtmek gerekir ki; "Yehova Şahitleri inandıklarından ziyade reddettikleriyle tanınan, bilinen bir topluluktur".⁵ Bunun en çarpıcı göstergeleri ise; Şahitlerin, seküler devletlere, askerlik yapmaya ve kan-organ nakline karşı oluşlarıdır. Örneğin "Onlara göre Yehova Şahitleri dışındaki bütün dinler ve politik sistemler yanlıştır. Kilise şeytani bir kuruluştur. Tarihi Hıristiyanlık sömürücü, emperyalist ve kan dökücüdür. Yeryüzü cennetini de Yehova Şahitleri gerçekleştirecektir".⁶

Yehova Şahitleri'nin teşkilatlanmaları, dünyanın her yerinde aynı sistematik ile kurulmuştur. Merkez yönetimi New York'tadır. "Yehova'nın Şahitleri başta Yehova Tanrı'ya, arkasından İsa Mesih'e ve daha sonra da "Sadık ve Basiretli Köle"ye, yani Yönetim Kurulu'na bağlıdır".⁷ Yehova Şahitlerinin misyonerlik faaliyetine verdikleri özel isim "tarla hizmeti"dir. "Tarla Hizmeti" teşkilatın öğretisi ve uygulamalarını aktif bir şekilde yayma faaliyetine verilen isimdir.⁷ Bu hizmetle öğretisi ve uygulamalarını yayma çabası içerisindedirler. Bu bağlamda, Yehova Şahitleri'nin en önemli özelliği misyonerlik faaliyetlerine (kendi ifadeleriyle; müjdecilik faaliyeti) ya da tebliğ çalışmalarına çok önem vermeleridir. Çünkü Yehova'nın öğretilerini yaymak kadar ulvi bir görev olamayacağını savunmaktadırlar. Misyonerlik faaliyeti, Yehova Şahitleri için en önemli ibadettir. Tebliğ konusunda gerek Dünya çapında gerekse Türkiye'de kayda değer bir üne sahip olduklarını da belirtmek gerekir. Bunun sonucu olarak da, misyonerlik denildiğinde ilk olarak akla gelenler Yehova Şahitleridir.

Şahitlerin üst düzey eğitim almaları ve çeşitli ülkelerde görev yapmak üzere donanımlı misyoner yetiştirmek amacıyla kurdukları eğitim okulları da mevcuttur. Bunlar; *Gilead Okulu*, *Pionner Okulu* ve fiziksel tesisleri olan *Beytel'dir*.

Gilead Okulu: Yehova Şahitleri Örgütü'nün başta gelen, Hıristiyanlığı ve merkezi yorumları Yehova Şahitliği açısından yayan mutaassıp, fanatik misyonerleri yetiştiren okul "Wachturm – Bibel Schule Gilead"tır.¹

Pionner Okulu: Gilead okullarında verilmek istenilen derinlemesine eğitime hazırlık olarak temel eğitimin verilmeye çalışıldığı okuldur.⁸

Beysel: Gilead okulunda verilen eğitim sırasında, eğitim alan Yehova Şahitleri'nin kaldıkları binalardır.⁸

Yehova şahitlerinin 2012 yılı itibariyle dünya üzerinde 111.719, Türkiye'de 28 cemaati bulunmaktadır.⁹ Yehova Şahitleri'nin "cemaat" olarak ifade ettikleri ibadet toplulukları kendi ifadelerine göre en az 50 üye olmasına bağlıdır. Bunun daha aşağısında olan üye sayısı durumunda ise cemaat olarak değil "grup" olarak isimlendirmektedirler.

Türkiye'deki teşkilatları İstanbul merkezli olup, "Yehova'nın Şahitlerini Destekleme Derneği" ismiyle kayıtlıdır. İstanbul merkezli dernek çalışmalarına fiili olarak 2004 yılında başlamış olup resmi olarak 2006 yılında kurulmuştur.

Yehova Şahitleri'nin inanç ve öğretilerini iletmek amacıyla kullandıkları çeşitli yayınları bulunmaktadır. Bu yayınlar merkez teşkilatı tarafından düzenlenip tüm dünyada aynı içerikle, farklı dillere çevirisini yapılarak dağıtılmaktadır. "Gözcü Kulesi" ve "Uyanış" dergileri ile inanç temellerini açıklamaya çalışan çeşitli kitaplar bu yayınlar arasında sayılabilir. Türkiye'de dağıtılmak üzere daha önceki yıllarda İstanbul'da basımı yapılan kitap ve dergiler, son yıllarda Almanya'da basılmaya devam etmektedir.

KAN YA DA ORGAN NAKLİ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCE VE UYGULAMALARI

Yehova Şahitleri, inanışları gereği kan naklini reddetmektedir. Şahitler, bu tür bir inanışa sahip olmalarını ve kan naklini kabul etmeme tutumunu geliştirmelerini "Kutsal Kitabın" aşağıda belirtilen ayetlerinden çıkardıkları yorumlar desteklemektedirler.

3. *Yeryüzünde yaşayan her hayvan size yiyecek olacak. Yeşil bitkiler gibi, hepsini size veriyorum; 4. Fakat eti, onun canı olan kanıyla yemeyeceksiniz; 5. Ayrıca, canlarınızın kanının hesabını da soracağım. Her canlı varlıktan onun hesabını soracağım; her insandan, kardeşinin canına kıyan herkesten, insan canının hesabını soracağım; 6. İnsan kanı dökenin kanı insan eliyle dökülecek.* (Tekvin 9:3-6)⁴.

10. *İsrail evinden biri veya aranızda yaşayan bir yabancı herhangi bir tür kan yerse, kan yiyen o canı reddedeceğim ve halkının arasında onu yaşatmayacağım; 11. Çünkü bir varlığın canı kandadır, Ben kanı canlarınız için kefarete bulsun diye sunak için ayırdım. Kefareti sağlayan kandır, çünkü can ondadır.* (Levililer 17:10-11)⁴

22. *Bunun üzerine, elçiler, ihtiyaçlar ve tüm cemaat, bazı kişileri Pavlus ve Barnabas'la birlikte Antakya'ya göndermeyi uygun gördüler; seçilenler Barsaba denilen Yahuda ile Silas'tı. Bunlar kardeşlere önderlik eden kişilerdi; 23. Böylece onların eliyle şu mektubu gönderdiler: "Kardeşleriniz elçilerden ve ihtiyaçlardan, Antakya, Suriye ve Kilikya'daki diğer milletlerden kardeşlere, selamlar! 24. Aramızdan bazılarının, kendilerine hiçbir talimat vermediğimiz halde, sözleriyle huzurunuzu kaçıracak sizi altüst etmeye çalıştıklarını duyduk; 25. Böylece ortak bir karara vardık ve aramızdan seçtiğimiz bazı kişileri, sevgili kardeşlerimiz Barnabas ve Pavlus ile birlikte size göndermeyi uygun bulduk; 26. Onlar Efendimiz İsa Mesih'in ismi uğrunda canlarını tehlikeye atmış kişilerdir; 27. Aynı şeyleri bir de sözlü olarak iletmeleri için Yahuda'yı ve Silas'ı da yolluyoruz; 28. Çünkü kutsal ruh ve bizler, şu gerekenler dışında bir şeyi size yüklememeyi uygun gördük; 29. Putlara kurban edilen şeylerden, kandan, boğularak öldürülmüş hayvanın etinden ve cinsel ahlaksızlıktan sakının. Bunlardan dikkatle sakınırsanız esenlikte olursunuz. Sağlıcakla kalın!" (Elçilerin İşleri 15:22-29)⁴*

Yehova Şahitlerine göre bu ayetler, kanın bir kutsallık içerdiğini ve hayatın özünü oluşturduğunu bildirmektedir. Kan nakline hangi koşullarda olursa olsun karşı çıkan Yehova Şahitleri, bu uygulamayı yapan üyelerine de "müşareketten kesme" adı verilen cemaatten çıkarma yaptırımını uygulamaktadır.

Şahitler bu tutum ve davranışlarını, “kan istemiyorum” ifadesinin yer aldığı özel bir belge ile yazılı hale getirip, “hastane irtibat heyetleri” ile işbirliği içerisinde bulunarak tedavi süreçlerini kendi inanışları doğrultusunda etkilemek ve yönlendirmek amacındadır. Yehova şahitleri, hastane irtibat heyetlerinin önerileri doğrultusunda kan nakline alternatif tıbbi çözümler ile tedavi olmayı kabul etmektedir. Ayrıca “Onlar Mukaddes Kitaba dayanan inançlarından dolayı, kendi kanlarının depolanıp sonra kendilerine tekrar nakledilmesini kabul etmezler”.¹⁰

Yehova Şahitleri kan nakli uygulaması yerine uygulanabilecek alternatif tıp yöntemlerinin bulunduğunu ve bunların uygulanmasının, inançları doğrultusunda yaşamalarına ve tıbbi kaygılarını gidermeye yeterli yöntemler olduklarını bizzat kendi internet sitelerinde belirtmişlerdir.¹¹ Sözü edilen alternatif tıp yöntemleri şunlardır:

Sıvılar

Ringer Laktat solüsyonu, dekstran, hidrosietil starch (hetastarch) ve diğerleri, hipovolemik şoku önleyip kan hacmini korumak amacıyla kullanılır. Şimdi araştırılmakta olan bazı sıvılar oksijen taşıyabiliyor.¹¹

İlaçlar

Genetik mühendisliğiyle elde edilen proteinler, alyuvarların (eritropoietin), trombositlerin (interleukin-11) ve çeşitli akyuvarların (GM-CSF, G-CSF) üretimini uyarabilir. Diğer ilaçlar, ameliyat sırasında meydana gelen kan kaybını büyük ölçüde azaltırlar (aprotinin, antifibrinolitikler) veya akut kanamanın azalmasına yardım ederler (desmopresin).¹¹

Biyolojik Kanama Durdurucular

Doğrudan uygulanan kollajen ve selülozla dokunmuş pedler kanamayı durdurmak üzere kullanılır. Fibrin yapıştırıcılar ve tıkaçlar, delik şeklindeki yaraları kapatabilir veya kanamalı dokuların bulunduğu büyük alanları örtebilir.¹¹

Kan Kurtarma Yöntemleri

Kurtarma makineleri, ameliyat veya travma sırasında kaybedilen kanı geri alır. Kanı temizler; kesintisiz bir devre içinde tekrar hastaya dönebilir. Olağanüstü durumlarda, böyle bir sistem kullanılarak litrelerce kan geri alınabilir.¹¹

Ameliyat Aletleri

Bazı aygıtlar aynı anda, hem damarları keser hem de kapatır. Bazıları ise büyük doku parçalarındaki kanamalı alanı kapatabilir. Laparoskopik ve küçük kesitlerden geçen aletler sayesinde, ameliyatlarda, büyük kesitler nedeniyle görülen kan kaybı olmaz.¹¹

Ameliyat teknikleri

Deneyimli doktorlarla yapılan konsültasyonları da içeren eksiksiz bir ameliyat planı, ameliyat ekibinin komplikasyonlardan kaçınmasına yardım eder. Kanamayı durdurmak için derhal harekete geçmek gereklidir. 24 saati geçen gecikmeler hastanın ölüm ihtimalini fazlasıyla artırır. Büyük ameliyatları birkaç küçük ameliyata bölmek toplam kan kaybını azaltır.¹¹

YEHOVA ŞAHİTLERİ’NİN KAN NAKLINE KARŞI OLUŞ TUTUMLARINA YAPILAN DİNİ VE TIBBİ ELEŞTİRİLER

Bireysel inançlar ile tıp etiği ilkelerinin çatışmasına en çarpıcı örnek; Yehova Şahitleri’nin kan nakline karşı olan tutumlarında ortaya çıkmaktadır. Bireysel inanç sistemleri çoğu zaman bireylerin tercihlerini doğrudan etkilemektedir. Bu etkiler, bazen hayatı kaybetmeyi göze alabilecek noktalara kadar ulaşabilmektedir. Yehova şahitleri açısından hastaya kan nakli gereken durumlarda tıp etiği açısından hasta özerkliğine saygı ve hasta yararına davranma ilkeleri çatışmaktadır.^{12,13} Bu çatışmaların temelini, Yehova şahidinin kan nakline son derece net olan karşı oluş tavırlarından çok, sağlık çalışanlarının yarar sağlayamamaktan kaynaklanan vicdani yükleri oluşturmaktadır.

Kan nakline karşı oluşları noktasında Yehova Şahitlerine dini ve tıbbi temelde çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Yapılan eleştiriler, Şahitlerin Kutsal Kitap'tan temel aldıkları pasajları yanlış yorumlamış oldukları fikri üzerinde yoğunlaşmaktadır. *"Bu yasak hayvanların kanıyla ilgili olup, onların yenilmesi veya kurban sunulması amacıyla canlarının alınışı veya öldürülüşü bağlamında konulmuştur. Fakat iyi bilinmelidir ki, insan, hiçbir zaman ne bir besin maddesi olarak, ne de bir kurban olarak öngörülmemiştir"*.¹⁴

Ayrıca Kutsal Kitabın çeşitli ayetleri de, Yehova Şahitleri'nin kan nakli ile ilgili yorumlarına bir eleştiri olarak sunulabilecek niteliktedir. Örneğin 1. Korintlular 8:1-13 ayetlerinde söz edildiği üzere kan yenmesi ile ilgili yasak *"putlara kurban edilen şeyler"*le ilgilidir. Konumuzla ilgili olarak, Markos 7:15-17 ayetlerinde *"Dışarıdan insanın içine giren hiçbir şey onu kirletmez; insanı kirleten onun içinden çıkanlardır"* ve yine Markos 7:18-19 ayetlerinde *"O da onlara şöyle dedi: "Sizin de onlar gibi anlayışınız kıt mı?" Dışarıdan insanın içine giren hiçbir şeyin onu kirletmeyeceğini bilmiyor musunuz? Çünkü insanın yüreğine değil, bağırsaklarına gider ve oradan lağım atılır."* ifadeleri yer almaktadır.⁴

Kan nakli konusunda Bulgaristan'daki Yehova Şahitleri istisnai bir durum ortaya koymuşlardır. Bu istisnai durum, Yehova Şahitleri'nin kan nakli ile ilgili olarak hükümet ile uzlaşma içerisine girmesinden kaynaklanmaktadır. *"...Bulgaristan'daki Yehova Şahitleri, resmen kan nakli ve kullanımı konusunda tamamen bireysel olarak karar verme özgürlüğüne sahip olup, kan nakli ve kullanımı konusunda Yehova Şahitleri Teşkilatı tarafından kontrol edilmeyecek ve kan nakline başvurular da, bu sebepten dolayı Teşkilattan çıkarılmayacaklar. Aynı zamanda Yehova Şahitleri Teşkilatı bu uzlaşmada, yaşları küçük olanlara kan naklini istemediğini belirten kartın sağlanamayacağı güvencesini de yetkililere vermiştir"*.¹⁴

Bu konuda dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise kan transfüzyonunun tarihsel gelişimi ile Yehova Şahitleri'nin karşı oluş tutumlarını desteklemek üzere kullandıkları kutsal metinlerin ortaya çıkış zamanı arasındaki yüzyılları aşan bir farkın olmasıdır. Basit anlamda yapılabilecek kronolojik tarama ile kutsal metinlerin ortaya çıktığı dönemde kan transfüzyonu ve organ nakli gibi bir tıbbi uygulamanın olmadığını ve ilk transfüzyon girişiminin 1666 yılında Richard Lower tarafından bir hayvandan diğerine yapılmış ve başarılı bir şekilde sonuçlandığını görmekteyiz. İnsandan insana kan transfüzyonunun ise 1818 yılında James Blundell tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁵

Sonraki dönemde insandan insana başarılı kan nakilleri gerçekleştirilmiş olup, Yehova Şahitleri'nin kan naklinin reddetmeleri sebebiyle alternatif kan ürünleri arayışlarına bağlı olarak 1980'lerin ortalarında kan ürünleri yerine kullanılabilir ürünlerle ilgili yoğun bir ilgi oluşmuştur. Bu ürünler arasında sığır kanı, rekombinant teknoloji ya da günü geçmiş insan kanından elde edilen ya perflorokarbon ya da hemoglobin temelli oksijen taşıyıcıları yer almaktadır.^{16, 17} Ancak bu ürünlerin kullanımı bile tüm hastalar tarafından kabul görmemiş ve kullanım kişinin vicdanına bırakılmıştır. Günümüzde şaşırtıcı bir şekilde bu ürünlerin hem yetersiz güvenlik profilleri, hem de yetersiz etkinlikleri nedeniyle çok azı klinik olarak hala denenmekte ve ayrıca hiçbir ürün ABD, Avrupa ve Kanada'da lisanslı olarak kullanılmamaktadır.¹⁸ Benzer şekilde trombosit yerine kullanımda değerlendirilen ürünler de klinik kullanıma hazır hale gelmemiştir. Yehova Şahidi hastaları farklılaştırılmış trombosit, infüzyon için hazırlanmış trombosit zarlari, fibrinojen kaplı albümin mikroküreleri veya yarı yapay trombosit yerine kullanılan ürünleri kullanmışlardır. Bu ürünlerin kan ürünlerinden elde edilmiş olması da Yehova Şahidi hastalarda kullanımlarını zorlaştırmaktadır.

Kan transfüzyonu uygulanması gerektiğinde Yehova Şahitleri'nin bu tür bir uygulamayı reddetmelerinin sonuçlarına örnek olarak; *"lösemi gibi hematolojik bozuklukların tedavisinde eritrosit ve trombosit transfüzyonları hem lösemi ile ilişkili kemik iliği yetersizliği, hem de kemoterapi nedeniyle oluşabilecek sitopeniler için kritik önem taşıdığından Yehova Şahidi hastalarda ciddi problemler oluşmaktadır. Çoğu akut myeloid lösemi hastasında gözlemlendiği gibi değiştirilmiş ve daha az anemi, diğer bir deyişle kanamaya bağlı ölüm riski, oluşturabilecek kemoterapi rejimlerinde tam iyileşme sağlanamamakta ya da erken nüksler izlenmektedir."*¹⁹

Bunun yanı sıra, organ naklinin kanibalizm (insan eti yeme) anlamına geldiğine inanan Yehova Şahitleri, inanışlarına aykırı olduğu gerekçesiyle başlangıçta organ naklini yapılmaması gereken bir davranış olarak nitelendirdikleri bir tavır sergilerken daha sonraki süreçte organ nakli uygulamasını kişisel kararlara bırakmışlardır. Bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de organ nakli gerçekleştirilen Yehova Şahitleri olduğu bilinmektedir.²⁰

SONUÇ

Yehova Şahitleri’nin kan ve organ nakli konusundaki tutumlarına kaynaklık eden “Kutsal Kitap yorumlamaları” tarihsel süreçte derin tartışmalara neden olmuştur. Süregelen tartışmalara teologlar, sosyologlar ve özellikle din sosyologları, din adamları, sağlık çalışanları ve sigorta şirketleri gibi çok çeşitli çevrelerden insanlar ve araştırmacılar dahil olmakta, kan ve organ nakline ilişkin tutum ve davranışlar konusunda keskin ifadelerle reddetmek veya kabul etmek gibi bir tepki vermemektedirler. Benzer yaklaşımlar sağlık çalışanları arasında da görülebilmektedir. İnsanların temel değerlerinden olan inançlarını, inançları doğrultusunda yaptıkları ibadetlerini ve bunlara yönelik olarak aldıkları kararlarını özerklik ilkesi açısından yargılamak veya yoğun eleştirilere tabi tutmak uygun değildir. Özellikle sağlık bakım elemanlarının farklı inanç ve değerlere yaklaşımları, bireysel yargılardan ve olumsuz tavırlardan uzak olmalıdır. Ancak yaşamı korumaya odaklanmış olan sağlık çalışanlarının yarar sağlama adına refleks olarak ortaya koydukları yargısal tepkiler insani bir yaklaşım olarak kabul görebilmektedir. Önemli olan nokta bu yargısal tepkilerin kontrol altına alınabilmesi ve hastaya bireysel değerlere saygı duyar tarzda yaklaşılması gerekliliğidir.

Gerek uluslar arası mevzuatta gerekse ülkemiz mevzuatında yer alan; tedavi sürecinin gerçekleştirilmesi ile ilgili maddelerin hasta merkezli hazırlanmış olması (1972 tarihli Hasta Hakları Beyannamesi, Anayasamızın 17. maddesi örneklerinde görüldüğü gibi)²¹, sağlık çalışanlarının etik ilkeler doğrultusunda çalışma noktasındaki çelişkilerini ve sorunlarını yasal bir düzleme de taşımaktadır. Hasta ya da kanuni temsilcisinin rızası alınmaksızın uygulanabilecek herhangi bir tıbbi müdahalenin hukuka aykırı olması, sağlık çalışanlarının bu ve benzeri durumlarda telafisi oldukça zor olabilecek hukuki yükümlülük altına girmesi sonucunu doğurmaktadır.

Konu özelinde ortaya çıkan etik ikilemlerin aşılmasında sağlık profesyonelleri hastaların bireysel değerlerini göz ardı etmeden, onların kabul edebilecekleri özelliklerde yaşamı koruyucu önlemleri almakla yükümlüdürler. Makale içerisinde değinilen ve kan nakline alternatif olarak yaşamsal önemi olan, kullanılması öngörülen koruyucu önlemler hasta bireyin kendi tercihi doğrultusunda seçilmelidir. Hasta özerkliğinin ön planda olduğu günümüz sağlık sistemleri de bu yaklaşımı desteklemektedir.

Sonuç olarak; Yehova Şahitleri’nin, kendi tarihsel süreçleri içerisinde organ nakli uygulamalarını kişisel kararlara bırakmalarına benzer bir evrilme, gelecekte kan nakli kabulüne yönelik evrilme olasılığını yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu evrilme aynı zamanda Yehova Şahitleri’nin yaşadığı; üye sayılarının artmaması veya giderek azalması gibi niceliksel kaygıları ortadan kaldıracaktır.

BİLGİ: Bu çalışma 22-25/05/2013 tarihleri arasında düzenlenen VII. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günlerinde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Tanyu H. “Yehova Şahitleri” Ankara: Elips Kitap. 2006: 41, 18, 96.
2. Küçük A., Tümer G., Küçük A. “Dinler Tarihi” Ankara: Berikan Yayınevi. 2009: 487.
3. Yasdım H. Ş. “Yehova Şahitleri’nin Temel Öğretilerine Göre İsa Mesih” Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları / 3. 2002: 337.
4. Kutsal Kitap (Yeni Dünya Çevirisi). New York: Watchtower Bible And Tract Society of New York, Inc. 2008: 951, 1384, 16, 160, 1418, 1419, 1471, 1472, 1287.
5. Yitik A. H. “Misyonerlik ve Yeni Dini Hareketler” Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları. 2005: 100.
6. Cilacı O. “Hristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri” Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2005: 85.
7. Yasdım H. Ş. “Yehova Şahitleri’nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1)” İzmir: D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XXI. 2005: 101, 202.

8. Kızılırmak H. H. "Yahova Şahitleri" İstanbul: Aksiyon Dergisi, sayı:202. 1998: 31.
9. Yehova'nın Şahitlerinin Yıllığı. Taunus: Wachturm Bibel- und Traktat-gesellschaft der Zeugen Jehovas. 2013: 178, 187.
10. [http1: http://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/2000927#h=14:0-15:433](http://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/2000927#h=14:0-15:433) adresinden 24.07.2013 tarihinde alınmıştır.
11. [http2: http://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/102000003#h=30:0-38:375](http://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/102000003#h=30:0-38:375) adresinden 24.07.2013 tarihinde alınmıştır.
12. Mungan U., Maviöğlü L., Ertan Ç., Dinçer., Özatik M.A. "Yehova Şahidi Olan Hastada Vasküler Cerrahi Sonrası Beklenmedik Bir Şekilde Gelişen Ciddi Anemi: Tedavideki Zorluklar ve İkilemler" Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, İstanbul: 2013: 4(3): 148-152.
13. Muramoto O. "Bioethics of the refusal of blood by Jehovah's Witnesses: part 2." A novel approach based on rational non-interventional paternalism Journal of Medical Ethics Oregon, USA: 1998; 24:295-301
14. Paşaoğlu S. "Tarih ve Kutsal Kitap Işığında Yehova Şahitleri – İddiaları ve Yanılgıları" İstanbul: Lütuf Yayıncılık. 1999: 239, 242.
15. Atamer T. "Kan Transfüzyonunun Tarihçesi" Antalya: 35. Ulusal Hematoloji Kongresi (7-10 Ekim 2009). 2009: 149.
16. Agrawal YP, Freedman M, Szczepiorkowski ZM. "Long-term transfusion of polymerized bovine hemoglobin in a Jehovah's Witness following chemotherapy for myeloid leukemia: a case report." Transfusion 2005; 45:1735-8.
17. Anton N, Hitzler JK, Kavanagh BP. "Treatment of life-threatening post-haemorrhagic anaemia with cell-free haemoglobin solution in an adolescent Jehovah's Witness". Br J Haematol 2002; 118:1183-6.
18. Buehler PW, Alayash AI. "Toxicities of hemoglobin solutions: in search of in-vitro and in-vivo model systems." Transfusion 2004; 44:1516-30.
19. Marsh J. C. W. et. al. "Özel Koşullar: Kan Transfüzyonunu Reddeden ve /veya Onay Veren Yahova Şahitleri" Dumfriesshire: Sapiens Publishing. 2006: 147.
20. Tüzün E. "Yehova Şahitleri'ne Türkiye'de İlk Nakil" İstanbul: Sabah Gazetesi (16.04.2012).
21. Mahmutoğlu F. S. "Hasta veya Hasta Yakını Tarafından Hekime Yönelik Gerçekleştirilebilecek Şiddet Vakalarında Karşılaşılabilecek Olası Ceza Hukuku Sorunları" Hekimlik Uygulamalarının Adli Tıbbi Güncellemesi; İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi, No:78 İstanbul: Doyuran Matbaası. 2012: 71-85.